

การพัฒนาวัตกรรมการสื่อสารเชิงนาฏการในการเผยแผ่พุทธพจน์

THE DEVELOPMENT OF COMMUNICATION AS A DRAMATIZATION IN PROPAGATION OF BUDDHA SPEECH

กนกวิชต์ เก่าศิริ*

Kanokrachata Kaosiri

อนันต์ อุปสอด**

Anan Upasod

บทคัดย่อ

การพัฒนาวัตกรรมการสื่อสารเชิงนาฏการในการเผยแผ่พุทธพจน์เป็นผลงานวิจัยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประยุกต์ใช้กิจกรรมทางการสื่อสารเชิงนาฏการมาใช้ในการหนุนเสริมการเผยแผ่ พุทธพจน์ ซึ่งเป็นพระธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้สืงคม โดยได้ศึกษาจากกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านศาสนาและทางด้านนาฏการ กลุ่มที่ 2 บุคคลทั่วไปที่เป็นคนในคือ นักบวชในพระพุทธศาสนาและคนนอก คือ บุคคลทั่วไปที่ไม่ได้บวช และ กลุ่มที่ 3 กลุ่มเยาวชน

ด้วยการใช้วงจรเดมมิง (Deming Cycle) มาประยุกต์ใช้ในการวิจัยเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในกระบวนการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. การนำหลักพุทธธรรมเสนอผ่านสื่อนาฏการ เป็นการเพิ่มรสชาติของวรรณกรรมให้เกิดความสุนทรีย์แต่ถ้าหากไม่มีการคัดกรอง และวิเคราะห์ให้ดี อาจเป็นสาเหตุให้ผู้รับสารลุ่มหลงในรูป รส เสียง ผลของการสื่อสารจะไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์

2. การผลิตสื่อเชิงนาฏการต้องใช้ผู้มีฝีมือ และผู้มีประสบการณ์ทางด้านดนตรี การร้อง และการแสดงมาทำการบูรณาการจึงจะทำให้ผลงานมีความสมบูรณ์

3. งานลักษณะนี้เป็นการเผยแผ่พุทธพจน์ในรูปแบบนวัตกรรมสมัยใหม่ แต่การนำเสนอในรูปแบบนาฏการ ที่เน้นการเป็นนาฏศิลป์ไทย ผู้ชมต้องมีความรู้ด้านนาฏศิลป์ไทย การชมจึงจะได้รรถรส และเกิดสุนทรีย์รส อันเป็นการยากแก่ความเข้าใจในคนทั่วไป จึงอาจจะทำให้สื่อชนิดนี้จำกัดกลุ่มผู้รับสาร

4. การผลิตสื่อธรรมะ ของพระพุทธรองค์ที่จะนำเสนอแก่เยาวชน ควรจะทำให้เป็นเรื่องสนุกสนาน น่าติดตาม เข้าใจง่าย และผลิตสื่อให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก แล้วนำบรรจุไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอน

* อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

** อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

และในทำการวิจัย พบว่า การผลิตสื่อในการสื่อสาร สารของสาร และสื่อที่ใช้ต้องเหมาะสมกับวัย
ประสบการณ์ และภูมิหลังของผู้รับสาร เพื่อให้งานวิจัยเกิดประโยชน์ตามที่ตั้งไว้

คำสำคัญ: การสื่อสารเชิงนาฏการ, การเผยแพร่พุทธพจน์

ABSTRACT

The innovative development of dramatization communication in propagating the Buddha speech is a research aimed to apply the dramatics communication activities in supporting the propagation of the Buddha speech to society by studying from the three target groups as follows; 1. Experts Group: Religion, Drama 2. General people: Insiders (Buddhist monks) and Outsiders (general people) 3. Youth people .Using the Deming Cycle to apply in research to achieve continuity in the research process

The results are as follows;

Introduction of Buddhist principles through the dramatics media can enhance a taste of literature to aesthetics. If there is no screening or analyzing it, this may cause the recipient to become enamored of the form, flavor, and sound effects. This may cause the recipient to become enamored of the form, flavor, and sound. The communication effect may not be on purpose.

This work is the propagation of the Buddha speech in the form of modern innovation, but presenting in the dramatics form, the audiences must have had some knowledge of acting art. Consequently, watching will be entertaining and aesthetic taste. It might be difficult to understand in general, also this type of media may be limited from the audiences. The Dhamma media production of the Buddha presented to the youth should be made it fun, easily to follow, and understand. The media should be produced with suitable for children's age and put them in the course.

The study found that those who are going to produce the theatrical media which integrate the music, singers, and actors that present the dramatics performance must have high experience. The acting performance has to be tightened up, not delay, and it should create innovative in the field of dramatics communication that appropriates with different age and different backgrounds for research to benefit as preset.

Keywords: the communication as a dramatization, the propagation of Buddha speech

บทนำ

พุทธพจน์เป็นคำสมาส ระหว่างคำว่า “พุทธ” ซึ่งหมายถึงองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาของ
พระพุทธศาสนา ในชั้นนอร์รถกตาได้จำแนกพุทธะออกเป็น 3 จำพวก คือ

1. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าบางที่เรียกว่า “พระพุทธเจ้า” คือ บุคคลที่ตรัสรู้ด้วยตนเอง และสอนให้ผู้อื่นรู้ตาม

2. พระปัจเจกพุทธะ คือ บุคคลที่ตรัสรู้ด้วยตนเองแต่ไม่ได้สอนให้ผู้อื่นรู้

3. อนุพุทธะ หรือ พระสาวก คือ บุคคลที่ตรัสรู้เนื่องด้วยคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

คำว่า “พุทธ” ในที่นี้ตรงกับบุคคลจำพวกที่ 1 คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นศาสดาของพระพุทธศาสนา คำว่า “พจน์” หมายถึง ถ้อยคำหรือคำพูด เมื่อนำคำว่า “พุทธ” สมรสกับคำว่า “พจน์” จึงได้ความหมายตรงตัวว่า “คำพูดขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า” ซึ่งเป็นคำพูดหรือถ้อยคำที่เปล่งออกมาจากพระพุทธองค์นั้นคือพระธรรมคำสอนที่ได้รับการถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นอย่างไม่ขาดสายเพราะเป็นธรรมะที่ให้ผลโดยไม่จำกัดเวลาและเป็นสิ่งที่ปรุงจิตตลอดกาล

การเผยแผ่พุทธพจน์ที่ปฏิบัติกันมาจากรุ่นสู่รุ่นทำกันอยู่หลายวิธี โดยมีสถาบันทางศาสนาเป็นสถาบันหลักทำหน้าที่ในการเผยแผ่เพื่อให้ผู้คนได้เกิดการรับรู้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ เพื่อให้ยึดถือพระธรรมคำสอนไปประพฤติปฏิบัติ การเผยแผ่พุทธพจน์ที่ทำกันมาแต่เดิมเป็นการถ่ายทอดด้วยวาจาผ่านพุทธสาวก ด้วยการแสดงธรรม หรือการอธิบายธรรม และด้วยการถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์อักษร โดยจารึกผ่านคัมภีร์พระไตรปิฎกซึ่งเป็นภาษาที่ยากแก่การเข้าใจ เพราะเป็นคัมภีร์ที่เขียนขึ้นเพื่อทำความเข้าใจกันในแวดวงของผู้มีความเกี่ยวข้องเท่านั้นจึงจัดเป็นหนังสือเฉพาะกลุ่ม เพราะใช้ภาษาจำเพาะจึงทำให้เข้าใจยากสำหรับคนทั่วไป และในการขยายพุทธพจน์ด้วยวาจาก็มักจะอยู่ในแวดวงของผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่และเพราะสภาพสังคมไทยในปัจจุบันผู้คนต้องดำเนินชีวิตแข่งกับเวลา จึงมีเวลาเข้าวัดฟังธรรมน้อยกว่าผู้สูงอายุประกอบกับปัจจุบันเกิดธุรกิจในการรับทำบุญแทน จึงเป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วงว่า พุทธพจน์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะเกิดการสืบทอดที่ไม่ได้ยึดแก่นพระธรรมของพระพุทธองค์ไว้คงเป็นแต่เพียงสืบทอดกันด้วยการประพฤติปฏิบัติ ตามประเพณีที่สืบทอดต่อกันมาในสังคมเท่านั้น จะทำให้ไม่เข้าใจแก่นแท้ของการปฏิบัติ ประกอบกับโลกยุคปัจจุบันกำลังแสวงหาภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ภูมิภาคของตน ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็เช่นกันมีการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่ภูมิภาค ผลที่เกิดตามมาก็คือ ทำให้เกิดการเคลื่อนไหว การเคลื่อนย้าย มั่นสมอง การเคลื่อนย้ายแรงงาน การเคลื่อนย้ายงาน และการเคลื่อนย้ายฐานการผลิตได้ง่ายขึ้น ประเทศไทยเป็นหนึ่งในสิบประเทศสมาชิก จึงทำให้ได้รับผลกระทบจากการนี้ ผลกระทบด้านรูปธรรมที่เห็นได้ชัดเจนตามที่กล่าวมาสามารถหาวิธีป้องกันสิ่งที่เกิดขึ้นได้แต่ในทางนามธรรม เช่น เรื่องของศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณี ผลกระทบที่เกิดขึ้นเป็นลักษณะการคืบคลานเข้ามาอย่างช้า ๆ และค่อย ๆ กลืนความ เป็นเอกลักษณ์โดยที่ไม่ทำให้รู้ตัวหรือรู้ตัวก็สายเกินไป ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างค่อนข้างเป็นธรรมชาติ

เป็นเหตุให้ผู้วิจัยเกิดจิตสำนึกในความหวงแหนพระพุทธศาสนาซึ่งคนไทยยึดถือกันมาเป็นเวลายาวนานแล้วว่าเป็นศาสนาประจำชาติไทยจึงเกิดความต้องการที่จะหาวิธีในการที่จะจรจรพระพุทธศาสนาไว้ไม่ให้ถูกกลืนไปกับกระแสสังคมจึงได้ทดลองนำพุทธพจน์ของพระพุทธองค์มาบูรณาการกับการสื่อสารให้เกิดการผสมผสานเพื่อพัฒนาเป็นองค์ความรู้ในการหนุนเสริมการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ให้ผู้คนเข้าใจถึงเนื้อหาพระธรรมที่เป็นแก่นแท้ของคำสอนและแก่นแท้ของวิถีการปฏิบัติของชาวพุทธ มิใช่เป็นเพียงการปฏิบัติสืบทอดตามประเพณีในสังคมเท่านั้น

ตามหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีหลักการเผยแผ่อยู่ 2 ประการ คือ

1. การสอนโดยไม่ผูกขาดความรู้ คือ การสอนศาสนิกชนให้รู้ยิ่งเห็นจริงในหลักธรรมด้วยตนเอง
2. การสอน โดยไม่ผูกขาดความคิด คือ การสอนด้วยเหตุผลที่ผู้ฟังสามารถนำไปไตร่ตรองตามความคิดเห็นจริงได้และแนะนำให้ผู้ฟังใช้ปัญญา ค้นคิดหาเหตุผลในคำสอนได้ด้วยตนเอง

ทั้งสองประการดังกล่าวเป็นแนวทางการฝึกฝนในพุทธศาสนา สำหรับนักบวชจะเน้นที่ ศีล สมาธิ ปัญญา และสำหรับผู้ครองเรือนเน้นที่ ทาน ศีล ภาวนา อาณิสสของการฝึกฝนจะทำให้กิเลสลดลง ธรรมะจะเพิ่มขึ้น ความชั่วจะน้อยลง ความสุขจะเพิ่มขึ้น โดยเป้าหมายของการฝึกฝนจะอยู่ที่กิเลสหมดไปอย่างสิ้นเชิง ความทุกข์หมดไปอย่างสิ้นเชิง ความสุขจะเกิดขึ้นในระดับต่าง ๆ จนถึงนิพพาน พุทธพจน์ที่นำมาเป็นเนื้อหาในการวิจัยครั้งนี้จะยังประโยชน์ต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง คือ เป็นการฝึกฝนการให้ความรู้และสอนให้เป็นคนดีเพิ่มขึ้น คนชั่วจะลดน้อยลงและในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมจะมีเวรมีภัยกับคนอื่นน้อยลงและจะเป็นมิตรไมตรีกับคนอื่นในสังคมมากขึ้น¹ โดยงานวิจัยจะนำธรรมะสำหรับผู้ครองเรือนคือ ทานบารมี ศีลบารมีและภวานบารมี มาใช้เป็นเนื้อหาในการทดลองพัฒนาสร้างเป็นนวัตกรรมด้วยแนวคิดใหม่และวิธีการใหม่ ๆ ในการที่จะจรจรลงพระธรรมคำสอนให้คงอยู่ได้ทุกยุคทุกสมัย และไม่ให้เกิดความเบื่อหน่ายในธรรมะโดยนำมาพัฒนาเป็นนวัตกรรมทางการสื่อสารและเผยแผ่ออกไปในลักษณะของการเคลื่อนไหวประกอบฉาก แสง สี เสียง ในรูปแบบของการสื่อสารเชิงนาฏการอันจะทำให้เกิดความเพลิดเพลินบันเทิงใจและได้รับความรู้ไปพร้อม ๆ กัน ตามหน้าที่ของการสื่อสารที่ว่า เป็นการให้ความรู้ (to educate) ซึ่งเป็นการสื่อสารให้ความรู้แก่ผู้ครองเรือน ในเรื่อง ทาน ศีล ภาวนา เป็นการสื่อสารเพื่อชักจูงใจ (to persuade) โน้มน้าวใจ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแนวคิด ทศนคติ และความเชื่อ เป็นการให้ความบันเทิงใจ (to entertain) พร้อมทั้งเป็นการกระตุ้น (to Stimulate) เพื่อปลุกเร้าให้เกิดการตื่นตัวและเบิกบาน เพราะ นาฏการที่นำมาทดลองใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับ การรำ การเต้น การทำท่าทางหรือการแสดงที่ประกอบขึ้นเป็นเรื่องราว สื่อสาระในเนื้อหา ทาน ศีล ภาวนา จัดเป็นการสื่อสารในลักษณะของการให้ความรู้รื่นเริงบันเทิงใจ อันจะส่งผลให้ผู้รับสารเกิดจินตนาการตามสาระของสารที่สื่อออกไป ทำให้เกิดความเพลิดเพลินกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เกิดความซาบซึ้งในคำสอนของพระพุทธองค์เกิดผลในการปรับเปลี่ยนทัศนคติ เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติ พฤติกรรม ย่อมเปลี่ยนแปลงตาม นั่นคือ ผู้คนในสังคมจะประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธองค์อันจะส่งผลให้สังคมเกิดความสงบสุขโดยถ้วนหน้า ที่เน้นวัตถุประสงค์เพื่อให้ความบันเทิงใจด้วยการสร้างอารมณ์ความรู้สึก (Affective Dimention) ให้ความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Dimention) และชี้แนวทางปฏิบัติ (Cognative Dimention) แก่ผู้รับสาร เพื่อให้งานวิจัยดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง การวิจัยครั้งนี้ได้นำหลักการทำงานตามวงจรเดมมิ่ง (The Deming Cycle) มาใช้ในกระบวนการทำวิจัยตามขั้นตอนตั้งแต่การวางแผน Plan การดำเนินการ Do การตรวจสอบ Check ตลอดถึงการปรับปรุงผลงาน Action ด้วยการแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น ในการทำการวิจัยเพื่อให้ผลงานที่ออกมามีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

งานวิจัยนี้จึงใคร่ที่จะนำแนวคิด แนวทางและวิธีการต่าง ๆ ที่กล่าวมา ทำการสร้างนวัตกรรมทางการสื่อสารเชิงนาฏการเพื่อทดลองใช้ในการเผยแผ่พุทธพจน์สู่คนรุ่นใหม่ อันจะเป็นการอนุรักษ์และจรจรลงพระพุทธศาสนาที่ถือว่าเป็นศาสนาประจำชาติของไทยไว้ให้คงอยู่สืบไปชั่วลูกชั่วหลานได้อย่างยั่งยืน

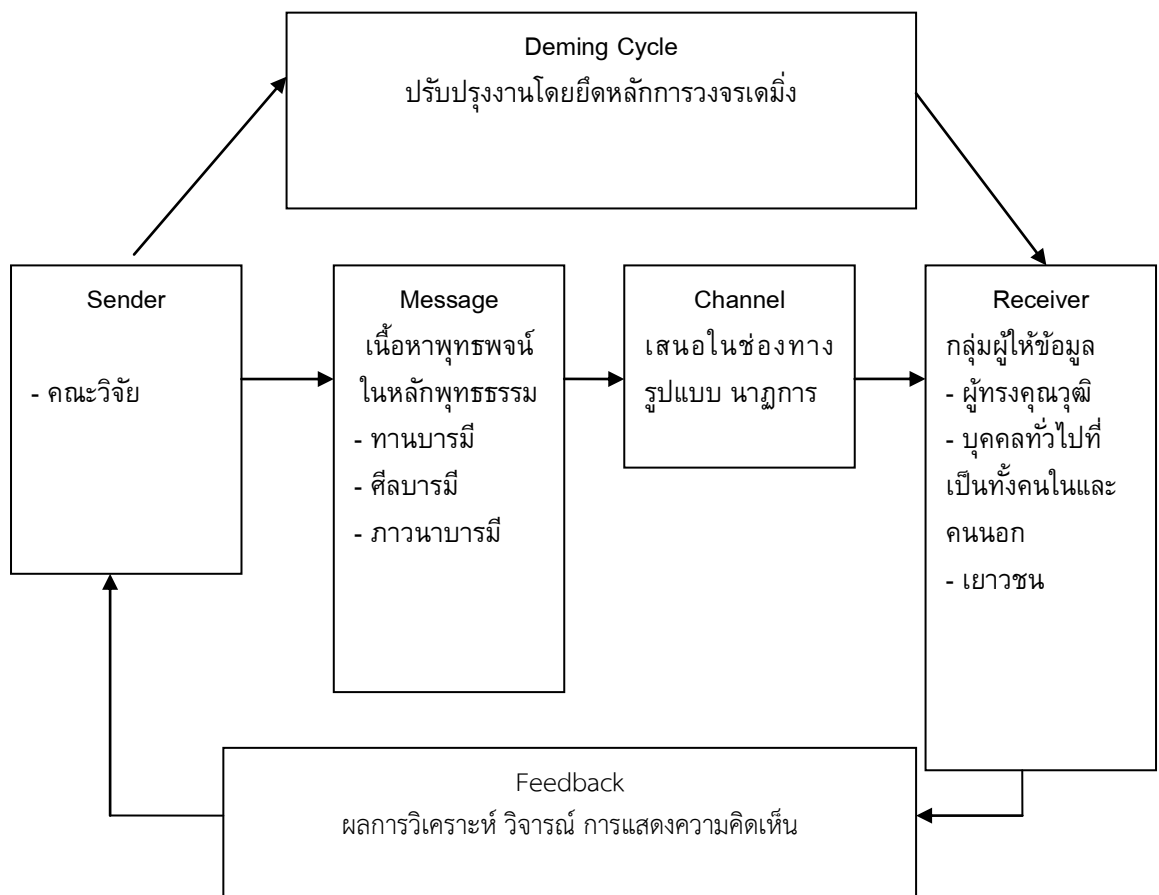
¹พระมหาประสิทธิ์ อุดมจิตโต, สดับธรรม ธรรมฉบับเร่งรัด, ม.ป.ท., หน้า 35.

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงความเหมาะสมที่นำพุทธวจนะเรื่อง ทาน ศีล ภาวนา ซึ่งเป็นธรรมของผู้ครองเรือน มาสร้างเป็นนวัตกรรมการสื่อสารเชิงนาฏการ
2. นวัตกรรมการสื่อสารเชิงนาฏการที่สร้างขึ้น ผู้รับสารกลุ่มเป้าหมายมีความเข้าใจในเนื้อหาที่นำเสนออย่างไร
3. นวัตกรรมการสื่อสารเชิงนาฏการที่พัฒนาขึ้นสามารถใช้ในการเผยแพร่พุทธพจน์ของพระพุทธรองค์ได้หรือไม่

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษา เพื่อให้ตอบคำถามวิจัยที่ว่า การสื่อสารด้านนาฏการสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่พุทธพจน์ได้หรือไม่และควรนำเสนอรูปแบบใด จึงจะเข้าถึงผู้รับสารกลุ่มเป้าหมายได้เท่าที่ควร การกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา จึงได้กำหนดขึ้นตามองค์ประกอบของการสื่อสารและได้ทำการประยุกต์วงจรเดมมิง (Deming Cycle) มาใช้ในกระบวนการวิจัย ดังนี้

ภาพประกอบที่ 1: กรอบแนวคิดงานวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

ด้วยการทำการวิจัยครั้งนี้ต้องการใช้การสื่อสารเชิงนาฏการหุ่นเสริมการเผยแพร่พุทธพจน์ของพระพุทธองค์เพื่อตอบคำถามที่ว่า การใช้การสื่อสารเชิงนาฏการในการเผยแพร่พุทธพจน์ได้หรือไม่และควรทำในรูปแบบใดจึงจะเข้าถึงผู้รับสารกลุ่มเป้าหมาย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจึงเป็นการใช้ชุดนวัตกรรมการสื่อสารเชิงนาฏการประกอบคำถามแบบไม่มีโครงสร้าง คือ วางคำถามไว้กว้าง ๆ พอให้ได้ข้อคิดเห็นจากการวิเคราะห์ วิเคราะห์ และวิพากษ์ ของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์และอธิบายตามความเป็นจริงที่ปรากฏเท่านั้น ดังนี้

1. ชุดนวัตกรรมการสื่อสาร 2 ชุด คือ
 - 1) บทละครเรื่อง ผลิตานิสงส์แห่งทาน
 - 2) บทบรรยาย (Script) วิดีทัศน์ ประกอบแสง เสียง เรื่อง ธรรมวินัยจากพุทธโอษฐ์
2. คำถามที่วางไว้กว้าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อคิดเห็นจากการ วิพากษ์ วิเคราะห์และวิจารณ์จากกลุ่มตัวอย่างเพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และอธิบายตามความจริง โดยจำแนกคำถามตามลักษณะผู้ตอบ ดังนี้
 - 1) คำถามสำหรับพระเถระ ผู้ทรงคุณวุฒิ
 - (1) เนื้อหาจากพุทธวจนะ เรื่อง ทาน ศีล ภาวนา สำหรับผู้ครองเรือนที่นำมาสร้างเป็นสื่อวีดิทัศน์เนื้อหาที่มีความถูกต้องหรือไม่
 - (2) เนื้อหาจากพุทธวจนะ เรื่อง ทาน ศีล ภาวนา สำหรับผู้ครองเรือนที่นำมาสร้างเป็นสื่อวีดิทัศน์ เหมาะสมหรือไม่และมีข้อดีข้อเสียอย่างไร
 - (3) ขอให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทละครเรื่องทานานิสงส์
 - 2) คำถามสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนาฏศิลป์
 - (1) การนำพุทธวจนะ เรื่อง ทาน ศีล ภาวนา ที่นำมาสร้างเป็นสื่อในการสื่อสารเชิงนาฏการเหมาะสมหรือไม่ มีข้อดีข้อเสียอย่างไร
 - (2) ควรนำเสนอแนวใดจึงจะเข้าถึงเยาวชน
 - (3) ควรนำเสนอแนวใดจึงจะเข้าถึงผู้คนในสังคม
 - (4) ให้วิเคราะห์ภาพรวมหลังจากดูวีดิทัศน์
 - 3) คำถามสำหรับบุคคลทั่วไปที่เป็นทั้งคนในและคนนอก
 - (1) สื่อวีดิทัศน์เสนอเรื่องอะไร
 - (2) แต่ละตอนในสื่อวีดิทัศน์กล่าวถึงเรื่องอะไร
 - (3) การเผยแพร่พุทธพจน์ นอกจากสร้างเป็นวีดิทัศน์แล้วควรทำวิธีใด
 - (4) เหมาะสมหรือไม่ที่นำพุทธพจน์มาเผยแพร่เป็นสื่อวีดิทัศน์เชิงนาฏการ
 - (5) ให้วิเคราะห์ภาพรวมหลังจากดูวีดิทัศน์
 - 4) คำถามสำหรับเยาวชน
เป็นการใช้คำถามโดยรวมว่า วีดิทัศน์ที่ให้ออกคือเรื่องอะไรและให้แสดงความคิดเห็นหลังจากชมวีดิทัศน์

ในงานวิจัยนี้ ไม่ได้ทำการตั้งเกณฑ์การวัดคำตอบของคำถามเพราะเป็นการวิจัยที่ต้องการทราบข้อคิดเห็นของผู้ตอบคำถามว่าในที่สุดแล้ว ผลงานที่เป็นนวัตกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นสามารถใช้ในการเผยแพร่พุทธพจน์ได้หรือไม่ ควรทำอย่างไร และข้อมูลเพิ่มเติมที่ได้จากความคิดเห็นของผู้ตอบคำถามจะเป็นแนวทางให้ผู้ที่ต้องการสร้างสรรคงานแนวเดียวกัน นำไปปรับใช้กับงานของเขาเหล่านั้นต่อไป

การรวบรวมข้อมูล

ด้วยการวิจัยครั้งนี้มุ่งที่ตัวเนื้อหาสาระของสารและวิธีการสื่อสารเพื่อให้ทราบถึงความถูกต้อง และความเหมาะสม การเก็บข้อมูลจึงได้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะดังนี้

1. การทำการวิเคราะห์ วิจัยและวิพากษ์ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ 2 กลุ่ม

การทำการวิพากษ์ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นการเก็บข้อมูลด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

- 1) ขอความเมตตาจิตจากพระเถระผู้ทรงภูมิรู้ ให้ทำการวิเคราะห์ วิจัย และวิพากษ์
- 2) ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏกรรมการทำการวิเคราะห์ วิจัย และวิพากษ์

2. การเก็บข้อมูลจากบุคคลทั่วไป

การเก็บข้อมูลจากบุคคลทั่วไปซึ่งเป็นผู้รับสารทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบอุบัติเหตุ (Accident Sampling) โดยได้ทำการสุ่มเลือกจากผู้ชมตามกลุ่มต่าง ๆ เพื่อรับฟังความคิดเห็นในการวิจารณ์ตามหัวข้อที่วางไว้คร่าว ๆ

- 1) คนใน (พระ)
- 2) คนนอก (คนทั่วไป)

3. เก็บข้อมูลจากเยาวชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ด้วยการทำการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่นำหลักการปรับปรุงงานแบบต่อเนื่องจากแนวคิดวงจรเดมมิง (Deming Cycle) ประยุกต์ใช้ การวิเคราะห์งานวิจัยจึงเกิดขึ้นเป็นกระบวนการในขณะที่ทำการปฏิบัติการตั้งแต่

- ขั้นการวางแผน Plan
- ขั้นลงมือปฏิบัติ Do
- ขั้นตรวจสอบผลงาน Check
- ขั้นปรับปรุงงาน Action

โดยกระทำอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับกระบวนการแนวทางการวิจัยกระทั่งถึงการนำข้อมูลที่ได้จาก การวิเคราะห์ วิจัย และวิพากษ์ และการแสดงความคิดเห็น มาทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ทั้งข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิและบุคคลทั่วไป ว่าเนื้อหาตรงตามคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือไม่ และเหมาะสมหรือไม่ในการนำพระธรรมคำสอนออกเผยแผ่ด้วยสื่อเชิงนาฏการ เมื่อดูนาฏการแล้วมีความเข้าใจในเนื้อหาสาระของนาฏการอย่างไร การนำเสนอน่าสนใจหรือไม่ ควรนำเสนอแนวใดจึงจะเข้าถึง

กลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม ได้อะไรจากการชมนาฏการครั้งนี้ และมีข้อเสนอแนะในการเผยแพร่พุทธพจน์ให้เข้าถึงคนทั่วไปในยุคปัจจุบันอย่างไร แล้วนำมาจัดลำดับเนื้อหาและเสนอตามความเป็นจริงของข้อมูล

ผลการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารเชิงนาฏการในการเผยแพร่พุทธพจน์สรุปผลได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 สรุปข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ

1. สรุปข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนา

ข้อคิดเห็นของพระคุณเจ้าแต่ละท่านขึ้นอยู่กับภูมิหลังของพระคุณเจ้าที่ท่านได้สัมผัสกับงานลักษณะนี้และความถนัดของแต่ละท่าน พระคุณเจ้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการพิจารณาว่าต้องให้แบบค่ายในการนำเสนอ พระคุณเจ้าที่มีความถนัดด้านการแสดงให้ข้อคิดเห็นว่าการนำเสนอแม้จะไม่ถูกต้องตามแบบดั้งเดิมที่ปรากฏในตำนานแต่เป็นการประยุกต์เพื่อเป็นตัวขับเคลื่อนในการเผยแพร่พุทธพจน์และเป็นการรักษาสื่อพื้นบ้านให้คงอยู่ได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งสามารถหลอมรวมแนวคิด ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1.1 สามารถนำการสื่อสารเชิงนาฏการมาประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่พุทธพจน์ได้

1.2 การนำเรื่องราวที่อ้างจากอรรถกถาธรรมบทต้องรักษาหลักพระธรรมคำสอนที่เป็นพุทธพจน์ โดยไม่ให้เกิดเปลี่ยนแปลงแก้ไขกระทั่งนำไปสู่ความเป็นสัทธรรมปฏิรูป อันจะก่อให้เกิดความเสื่อมได้

1.3 การพิมพ์พุทธพจน์ต้องใช้ความละเอียดรอบคอบพิมพ์ให้ถูกต้องตามหลักภาษาบาลี

1.4 การผลิตสื่อวีดิทัศน์จะทำให้ผู้รับได้ยินทั้งเสียงและได้เห็นทั้งภาพ ทำให้เกิดความเข้าใจเนื้อหาของสื่อมากขึ้น แต่ในวีดิทัศน์เรื่องนี้ควรปรับปรุงให้ระบบภาพและระบบเสียงมีความลงตัวตามหลักการทางศิลปการแสดง

1.5 ควรจะหาวิธีการต่าง ๆ ในการผลิตสื่อเพื่อให้เข้าถึงผู้รับได้อย่างทั่วถึง เช่น การแปลภาษามือสำหรับผู้พิการทางหูหรือทำตัวอักษรวิ่งเพื่อให้ผู้รับสารเข้าใจเนื้อหาที่นำเสนอเป็นร้อยกรองได้ดียิ่งขึ้น

1.6 การนำหลักพุทธธรรมเสนอผ่านสื่อนาฏการ ทำให้รสของวรรณกรรมมีความสุนทรีย์ยิ่งขึ้น แต่หากไม่มีการคัดกรองและวิเคราะห์ให้ดี อาจเป็นสาเหตุให้ลุ่มหลงในรูปรส กลิ่น เสียง สัมผัส การรับสารของผู้รับสารจะไม่สามารถพัฒนาจิตใจได้จะทำให้ผลของการสื่อสารไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

2 ข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏการ เป็นดังนี้

การนำพุทธวจนะมาจัดทำเป็นการสื่อสารเชิงนาฏการดูเหมาะสมเพราะเป็นนวัตกรรมที่แปลกใหม่เป็นการนำนาฏการเข้าสู่ผู้ชม อันจะส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ศิลปะด้านนาฏการให้คงอยู่ได้อีกวิธีหนึ่ง ผู้แสดงในวีดิทัศน์เป็นผู้ที่มีความสามารถและเชี่ยวชาญในด้านนาฏศิลป์เป็นอย่างดี ทำให้ผู้ชมเพลิดเพลินไปกับลีลาท่าร่าอันสวยงามของผู้แสดง แต่ในวีดิทัศน์ชุดนี้ใช้ถ้อยคำที่มีทำนองมาก เนื้อหาจึงสั้นน้อยและใช้เวลานานเกินไป ทำให้น่าเบื่อและการนำเสนอในรูปแบบนาฏการผู้ชมต้องมีความรู้ทางด้านนาฏศิลป์ ต้องทำความเข้าใจในภาษาท่าทางและลีลาท่าทางนาฏศิลป์การชมจึงจะได้รรถรสและเกิดความสุนทรีย์ สำหรับวิธีการที่จะนำธรรมะเข้าสู่เยาวชนควรนำเสนอแนวที่มีความสนุกสนานและควรนำเสนอให้ตรงประเด็น ไม่ซับซ้อนสื่อที่เยาวชนสนใจคือการ์ตูนและมีข้อเสนอแนะว่าธรรมะแนวนี้ถึงแม้จะเข้าถึงเยาวชนค่อนข้างยาก

ก็ควรที่จะทำเพราะนอกจากจะทำให้เยาวชนซึมซับในธรรมแล้วยังเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยร่วมด้วย และควรนำนักพูดที่เก่ง ๆ มีคติคำคมและมีบุคลิกที่เป็นไปตามวัยที่เยาวชนชื่นชอบมาสลับในการนำเสนอ แต่ละตอน การที่จะทำให้ธรรมะเข้าถึงคนในสังคม ควรนำเสนอในรูปแบบที่ไม่ซับซ้อนและควรนำเสนอผ่านสื่อที่เป็นที่รู้จัก อาทิ บทบาทสมมุติ (คล้ายสื่อละคร) ภาพเคลื่อนไหวแอนิเมชัน (animation) เป็นต้น และควรเสนอช่วงสั้น ๆ เน้นเฉพาะช่วง/ตอนที่สำคัญ เพราะบุคคลทั่วไปอาจจะไม่เข้าใจภาษาท่าทางและการบรรยายตามบททางนาฏศิลป์ การนำธรรมะเสนอในรูปแบบนี้ควรเสนอในกลุ่มคนที่มีความรู้ มีความชื่นชอบในศิลปะการแสดงแบบไทย และข้อคิดหลังการชมวีดิทัศน์ ให้ข้อคิดว่าการนำเสนอในรูปแบบที่เป็นการร่ำเป็นช่วงที่มีรายละเอียดของเนื้อหา มีลีลาทำรำนานเกินไปอาจทำให้ความสนใจลดลง

กลุ่มที่ 2 สรุปข้อคิดเห็นจากบุคคลทั่วไป (คนในและคนนอก)

2.1 ข้อคิดเห็นจากบุคคลที่เป็นคนใน (พระนิสิต) ให้ข้อคิดเห็นว่าการนำธรรมะของพระพุทธองค์สร้างเป็นสื่อวีดิทัศน์ จะทำให้คนเข้าใจอานิสงค์ของการทำทาน การรักษาศีล และการฝึกภาวนามากขึ้น การขับเสภาควรตัดออกและให้เพิ่มเวลาการฝึกภาวนา เป็น 5-7 นาที ควรมีการสอดแทรกสิ่งที่ทำให้เกิดความสนุกสนาน ผู้ชมจะได้ไม่เบื่อ และพระนิสิตมีความเห็นว่าการบวช การปฏิบัติธรรม การฟังธรรม การสวดมนต์ การรักษาศีล ก็เป็นการเผยแผ่พุทธพจน์ด้วยเช่นกัน

2.2 ข้อคิดเห็นจากคนนอก (คือบุคคลทั่วไป) บุคคลทั่วไปรับทราบว่ธรรมะทั้ง 3 ข้อที่เสนอในวีดิทัศน์เป็นสิ่งที่ดีงามสำหรับการดำรงชีวิต และมีความเข้าใจตรงกันว่า ตอนที่ 1 นำเสนอเรื่องทานบารมี โดยการขับเสภา ประกอบการบรรยาย ตอนที่ 2 นำเสนอเรื่องศีลบารมี เป็นการบรรยายประกอบบทกลอน และ ตอนที่ 3 เป็นการให้ผู้ชมได้มีส่วนร่วมด้วยการให้ฝึกวิธีปฏิบัติภาวนาแบบง่าย ๆ และได้แสดงความคิดเห็นว่างานลักษณะนี้เป็น การเผยแผ่พุทธพจน์รูปแบบใหม่ แต่งานลักษณะนี้ยากแก่การเข้าใจเพราะเป็นการนำเสนอที่เป็นศิลปะชั้นสูง อาจทำให้สื่อชนิดนี้จำกัดเฉพาะกลุ่ม และให้ข้อเสนอแนะว่าควรนำธรรมะของพระพุทธองค์ผลิตเป็นสื่อให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก แล้วนำเข้าบรรจุในหลักสูตรการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงระดับอุดมศึกษา

กลุ่มที่ 3 สรุปข้อคิดเห็นจากเยาวชน

เยาวชนโดยรวมไม่ค่อยทราบงานเสนอในวีดิทัศน์ที่แท้จริงเป็นเรื่องอะไร ในมุมมองของเยาวชนคิดถึงเรื่องความสนุกสนานความเข้าใจชวนติดตามมากกว่าเรื่องเนื้อหา มีข้อคิดเห็นร่วมของเยาวชนอยู่ที่ว่าควรนำพุทธพจน์สร้างเป็นการ์ตูน อนิเมชัน (Animation) จะทำให้เกิดความสนุกสนานน่าติดตามและเข้าใจได้ง่ายกว่า สื่อลักษณะนี้จึงไม่เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชน

อภิปรายผลการวิจัย

ด้วยงานวิจัยครั้งนี้เป็นเรื่องของนาฏการอันเป็นเรื่องของศิลปะ ความหมายของศิลปะในที่นี้ คือการแสดงออกเป็นตัวอักษร สี เสียง และท่าทางการเคลื่อนไหวที่ส่งผลให้ผู้ชม ผู้ฟัง บังเกิดความรู้สึกในอารมณ์ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าศิลปะที่แสดงออกนั้น เป็นรูปแบบศิลปะระดับใดสำหรับผู้ชมประเภทใด ด้วยเหตุนี้สิ่งที่อยู่ในเนื้อหาของสื่อที่นำเสนอในงานวิจัยครั้งนี้จึงสามารถพิจารณาได้ในหลายแง่มุมอาจจะดูให้เป็นวิชาการ อาจจะดูให้ออกมาเป็นงานศิลปะ หรือดูในแง่ของศีลธรรม ย่อมขึ้นอยู่กับแง่มุมของผู้ดู การที่จะมีผู้ใดดูแล้วรู้แจ้งหมดคงไม่ได้ เพราะสิ่งที่จะดูได้หรือเข้าใจได้ขึ้นอยู่กับว่าสิ่งนั้นแสดงออกมาตามหน้าที่ ตามบริบท และ

ตามกาลเวลาได้อย่างไรเท่านั้น ดังคำกล่าวของท่านศาสตราจารย์พระยาอนุমানราชชน ที่กล่าวไว้ว่า “เมื่อสมัยก่อนเห็นเป็นอย่างหนึ่งว่าถูก มาในสมัยนี้เห็นเป็นอีกอย่างหนึ่งว่าโน้นผิดนี้ถูก ต่อไปกาลข้างหน้าใครจะรู้ได้ว่าอย่างที่เป็นอยู่นี้ผิดที่ถูกจะต้องเป็นอีกอย่างหนึ่งซึ่งไม่เหมือนกับทุกวันนี้”²

ผลจากการ วิเคราะห์ วิจาร์ณ วิพากษ์ และการแสดงข้อคิดเห็นที่ได้จากการวิจัยขึ้นอยู่กับมุมมองของแต่ละท่านที่ไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับภูมิหลังและความเป็นตัวตนของแต่ละท่านและผลของการทำการวิจัยพอที่จะตอบโจทย์ที่ตั้งไว้ว่า การสื่อสารด้านนาฏกรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่พุทธพจน์ได้หรือไม่ คำตอบคือ ได้ เพราะเป็นมิติใหม่ทำให้ผู้รับสารได้เห็นทั้งภาพและได้ยินทั้งเสียง แต่ต้องปรับปรุงคุณภาพของงานและปรับปรุงการนำเสนอให้กระชับ ไม่เยิ่นเย้อ และคำถามที่ว่า ควรเสนอสารรูปแบบใดจึงจะเข้าถึงผู้รับสารกลุ่มเป้าหมาย คำตอบ คือ ควรนำนาฏกรรมที่เข้าใจง่ายมาแนะนำเสนอและควรพัฒนาสื่อด้านนาฏกรรมให้เหมาะสมกับคนที่มีวัยต่างกัน และภูมิหลังที่ต่างกันของผู้ รับสาร ตามแบบจำลองทฤษฎีองค์ประกอบของการสื่อสารของ เดวิดเค เบอร์โล (David K. Berlo) ที่ว่า ผู้ส่งสารและผู้รับสาร ต้องมีกรอบประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการสื่อสารในด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านทัศนคติ และต้องมีสิ่งแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน นั่นคือ จะต้องมีการวิเคราะห์ผู้รับสารเพื่อที่จะได้วางแผนนำเสนอที่พัฒนาได้ไปใช้ในการสื่อสารได้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้งานวิจัยเกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อเสนอแนะ

จากการทำวิจัยครั้งนี้ได้พบปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นมากมาย จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะทำงานวิจัยในด้านสื่อนาฏกรรมควรที่จะคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้

1. การทำการวิจัยด้านนาฏกรรมต้องศึกษาศักยภาพของพื้นที่ว่างงานวิจัยที่จะทำมีองค์ประกอบที่ทำให้การดำเนินการวิจัยสำเร็จได้หรือไม่ไม่ว่าจะเป็นนักดนตรี นักร้อง หรือนักแสดง มีความสามารถเพียงพอหรือไม่
2. ผู้เสนอหัวข้อวิจัยต้องคำนึงถึงการที่จะนำดนตรี แสง เสียงและผู้แสดงมาบูรณาการนำเสนอเนื้อหาตามที่การวิจัยต้องการอย่างลงตัวเป็นไปได้หรือไม่ เพราะการที่จะนำองค์ประกอบต่าง ๆ ดังกล่าวมาบูรณาการให้ได้นั้นยากมากเว้นไว้แต่ว่าในองค์กรของผู้เสนอหัวข้อวิจัยมีปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวพร้อม ทั้งวงดนตรี เปียโน มีนักดนตรี และมีศิลปินผู้มีฝีมือจึงจะมีความเป็นไปได้
3. ผู้เสนอหัวข้อวิจัยต้องคิดงบประมาณให้เพียงพอที่จะทำให้งานวิจัยสำเร็จได้
4. การทำการวิจัยในการเผยแพร่พุทธพจน์ในรูปนาฏกรรมยากแก่การเข้าใจสำหรับผู้ชมโดยทั่วไป ดังนั้นหากมีผู้สนใจในการเผยแพร่พุทธพจน์แนวนี้ควรที่จะนำรูปแบบการแสดงที่ไม่เน้นกระบวนการทางนาฏศิลป์ไทยนำเสนอ เพื่อให้ง่ายแก่คนทั่วไปที่จะทำความเข้าใจและสามารถรับสุนทรีย์รสจากการแสดงได้
5. การทำสื่อเพื่อให้เข้าถึงเยาวชน ควรสร้างสื่อในรูปแบบการ์ตูนอนิเมชัน (Animation) จะทำให้เยาวชนมีความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจและเข้าใจเนื้อหาที่นำเสนอได้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้เป็นไปตามแนวคิดแบบจำลองทฤษฎีการสื่อสารของเดวิด เค เบอร์โล ที่เน้นความสำคัญแก่ผู้รับสาร

²หนังสือรวมงานนิพนธ์ของ ศ.พระยาอนุमानราชชน (เสถียรโกเศศ) หมวดศิลปะและบันเทิง, หน้า 51.

6. ต้องทำการวิเคราะห์ผู้รับสาร ก่อนสร้างนวัตกรรมการสื่อสาร เพื่อให้สื่อที่ผลิตขึ้นใช้ได้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่องานวิจัย

7. ในการทำการวิจัยเพื่อเผยแพร่พุทธพจน์ควรที่จะหาแนวทางและคิดค้นวิธีการ เพื่อถ่ายทอดพุทธพจน์ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้คงอยู่และเข้าถึงผู้คนได้ในทุกยุคทุกสมัย

ในความเป็นจริงการสืบทอดพุทธพจน์ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้มีวิวัฒนาการมาตามยุคสมัยในลักษณะต่างๆ กันอยู่แล้วตั้งแต่เริ่มต้นจากการใช้สัญลักษณ์เสาศิลาจารึกในการเผยแพร่พุทธพจน์ในประเทศอินเดียต่อมาจึงวิวัฒนาการเป็นตัวอักษร เริ่มจากการจารึกอักษรบนใบลานในประเทศอาฟกานิสถาน และการจารึกอักษรบนแผ่นศิลาจารึกในประเทศไทย การเผยแพร่พุทธพจน์ด้วยตัวอักษรในประเทศไทยมีพัฒนาการจากแผ่นศิลาจารึกสู่การบันทึกตัวอักษรเป็นรูปเล่มในพระไตรปิฎก กระทั่งถึงภาวะปัจจุบันที่มีความเจริญทางเทคโนโลยี (Technology) พุทธวจนะได้รับการสืบทอดลงบนแผ่นดิจิทัล (Digital) ดังที่ปรากฏกันอยู่แพร่หลายในขณะนี้ เป็นเพราะว่าพุทธวจนะของพระพุทธองค์เป็นอกาลิก คือ ถูกต้องตรงจริงเป็นธรรมที่ให้ผลได้ไม่จำกัดเวลา นั่นคือเป็นพระธรรมคำสอนที่คงอยู่ได้ทุกยุคทุกสมัย เป็น**สนหุทธิโก** เป็นธรรมที่บุคคลพึงเห็นได้โดยตนเอง เป็น**เอหิปัสสิโก** เป็นธรรมที่ควรเรียกกันมาตุ คือ ต้องชักชวนกันมาฟัง เพื่อให้เกิดความเข้าใจ เป็น**โอบนยโก** เป็นธรรมที่ควรน้อมมาใส่ใจเพราะเป็นธรรมที่ชี้ให้เห็นตามความจริง ที่ถูกต้องควรยึดถือปฏิบัติ จึงสมควรที่ผู้คนควรที่จะศึกษาให้เป็นที่ประจักษ์และน้อมนำยึดถือปฏิบัติ เป็น**ปัจจุตต** **เวทิตัพโพ** **วิญญูหิ** เป็นสิ่งที่วิญญูชนจะพึงรู้ได้เฉพาะตน ดังที่กล่าวไว้ในวิดีตสันว่าเป็นสิ่งพึงรู้ได้เฉพาะผู้ปฏิบัติเท่านั้น

หลักธรรมที่กล่าวมาถ้าบุคคลที่มากไปด้วยอภิชฌา มีกามราคะกล้ำ มีจิตพยาบาท มีความด่าริแห่งใจไปในทางประทุษร้าย มีสติหลงลืม ไม่มีสัมปชัญญะ มีจิตใจไม่เป็นสมาธิแกว่งไปแกว่งมาไม่สำรวจอินทรีย์ บุคคลผู้นั้นจะดำรงชีพด้วยความทนทุกข์ ฉะนั้นผู้ครองเรือนจึงควรปฏิบัติตนให้อยู่ในธรรมที่ง่ายต่อการปฏิบัติ คือ การทำทาน การรักษาศีล การฝึกภาวนา ที่ต้องทำให้ถูกต้องตามหลักปฏิบัติและต้องทำให้ อยู่ในความพอดี จึงจะส่งผลให้เป็นผู้ที่มีแต่ความเยือกเย็น และความสุขก็จะพลอยบังเกิดขึ้นในตนเอง ในครอบครัว และจะขยายไปสู่สังคมโดยรวม ฉะนั้นจึงควรหาวิธีเผยแพร่พุทธพจน์เพื่อให้เข้าถึงผู้คนทุกยุคทุกสมัยให้เหมาะสมกับความเป็น “อกาลิก” คือ ความตรง จริงและไม่จำกัดเวลา ซึ่งเป็นพระธรรมคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ไม่ขึ้นกับการเวลาอันเป็นความจริงแท้ที่อยู่ทุกยุคทุกสมัย

เอกสารอ้างอิง

พระมหาประสิทธิ์ อุตฺตมจิตโต, **สดับธรรม ธรรมฉบับเร่งรัด**, ม.ป.ท.

หนังสือรวมงานนิพนธ์ของ ศ.พระยาอนุนามราชชน (เสถียรโกเศศ) หมวดศิลปะและบันเทิง, หน้า 51.